

Олексій Бондаренко,
студент 2-го курсу кафедри соціально-економічних дисциплін
Комунального закладу вищої освіти
«Барський гуманітарно-педагогічний коледж
імені Михайла Грушевського»

Особливості нормативно-правового регулювання спадкових правовідносин в Україні

Здійснення права на спадкування сьогодні – одне із найважливіших питань у сфері спадкування. Право на спадкування є вихідним правовим інститутом спадкового права, навколо якого реалізується здійснення прав спадкоємців, їх охорона та захист. Спадкоємець, у якого виникло право на спадкування, отримує право на його реалізацію (здійснення).

Спадкування – це комплекс самостійних, проте водночас взаємопов'язаних правовідносин, зокрема правовідносин, що виникають із факту відкриття спадщини; прийняття чи відмови від неї; правовідносин, що

виникають щодо охорони спадкового майна; щодо виконання заповіту. Головною рисою спадкових право-відносин, яка дає змогу відмежовувати їх від інших цивільних правовідносин, є те, що вони виникають у зв'язку з переходом майна від однієї особи до іншої, а також зумовлені єдиною причиною, а саме смертю власника [1, с. 12].

Правове регулювання спадкових відносин здійснюється на основі сукупності правових норм, які містяться в нормативно-правових актах різної юридичної сили та якими тим чим іншим чином визначено сутність та порядок переходу прав та обов'язків (спадщини) від фізичної особи, яка померла (спадкодавця), до інших осіб (спадкоємців) [2, с. 12]. В. А. Чуловський, досліджуючи природу спадкових правовідносин у дисертаційному дослідженні, доходить висновку, що спадкові відносини регулюються нормами приватного права України, якщо інше не впливає з норм Закону України «Про міжнародне приватне право» і не суперечить Конституції України. Правова природа спадкових відносин обумовлена взаємодією та взаємозв'язком норм спадкового права з нормами інших галузей права, зокрема нормами нотаріального процесу, цивільного процесу, цивільного права, міжнародного приватного права, податкового права [3, с. 192].

Характерною особливістю спадкового права є те, що воно майже не розвивається поза межами кодифікованих актів законодавства, тобто ЦК України. Якщо такі підгалузі цивільного права, як сімейне, житлове право, право інтелектуальної власності, мають своєю джерельною основою не тільки ЦК України, а й інші законодавчі акти (Сімейний кодекс, Житловий кодекс, численні закони та інші нормативно-правові акти про охорону прав на окремі об'єкти інтелектуальної власності), то стосовно спадкового права можна сказати, що концентрованим вираженням його норм є саме ЦК України.

Варто зазначити, що хоча основним кодифікованим нормативно-правовим актом, яким врегульовано спадкове право, є ЦК України [4], але відповідно до п. п. 1, 4 Прикінцевих та перехідних положень, ЦК України 2004 р. набув чинності 1 січня 2004 р., а до правовідносин, що виникли до цього моменту, застосовуються норми ЦК УРСР 1963 р. Також правове регулювання спадкових правовідносин здійснюється на основі Закону України «Про нотаріат» [5].

Можна відзначити, що норми спадкового права містяться й у деяких інших законодавчих актах, наприклад, Земельному кодексі України, законах України «Про міжнародне приватне право», «Про банки і банківську діяльність» тощо, однак такі «поодинокі зазначення» мають фрагментарний характер і не свідчать про багатоджерельність спадкового права.

Не аби яке місце серед умов новелізації спадкового права займає курс держави на європейську інтеграцію, що вимагає приведення законодавства

України у відповідність до законодавства Європейського Союзу (далі ЄС). в Україні існує розвинута нормативна база стосовно проведення адаптації національного законодавства до законодавства країн ЄС.

У цьому аспекті слід назвати: Концепцію адаптації законодавства України до законодавства ЄС, схвалену постановою Кабінету Міністрів України від 16.08.1999 р. № 1496; Концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства ЄС, схвалену Законом України від 21.11.2002 р. № 228-IV; Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства ЄС, затверджену Законом України від 18.03.2004 р. Із ратифікацією 16.09.2014 р. Угоди між Україною та ЄС процес євроінтеграції нашої держави перейшов у практичну фазу [6, с. 181-187].

Кількість багатосторонніх міжнародних договорів у сфері спадкування є порівняно невеликою. Через істотні розбіжності у спадкових законодавствах країн світу численні спроби масштабної уніфікації правил із питань спадкування були не досить вдалими; ще менш успішною стала імплементація норм відповідних міжнародно-правових актів у державах, що їх підписали. Утім сьогодні існує кілька важливих багатосторонніх документів у цій сфері, що стосуються головним чином колізійних і матеріально-правових питань спадкування за заповітом [7, с. 154–168].

Не останнє місце посідають і підзаконні акти в системі правового регулювання спадкуванні в Україні, забезпечуючи таким чином виконання законів шляхом конкретизованого, деталізованого нормативного регулювання, всієї сукупності суспільних відносин. Право на спадкування можуть регулюватись актами Президента України, постанови та декрети Кабінету Міністрів України, які не можуть суперечити положенням ЦК України або іншому закону (ч. 3, 4 ст. 4 ЦК України).

Важливе значення для правильного застосування норм спадкового законодавства і вирішення судових спорів, які виникають при спадкуванні майна, мають постанови Пленуму Верховного Суду України від 30 травня 2008 р. № 7 «Про судову практику у справах про спадкування» [8], лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 16 травня 2013 р. № 24-753/0/4-13 «Про судову практику розгляду цивільних справ про спадкування» [9], а також рішення Конституційного Суду України, ухвалені щодо офіційного тлумачення норм спадкового права, в тому числі Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Запорожцева Олександра Семеновича щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 1241 Цивільного кодексу України (справа про право на обов'язкову частку у спадщині повнолітніх непрацездатних дітей спадкодавця) [10].

Отож, актуальність розвитку і модернізації спадкового права зумовлена над швидкій історичній формації суспільства. Чинний ЦК України сьогодні

відповідає та віддзеркалює потреби суспільного життя в приватному секторі сімейного права. Аналізуючи спадкове законодавство, можемо ствердно сказати, що спадкове законодавство потребує оновлення, що сприятиме удосконаленню його та єдності правильного застосування у судовій практиці та нотаріальній з метою повної реалізації прав громадян.

Література

1. Заїка Ю.О. Становлення і розвиток спадкового права в Україні : автореф. дис. ... докт. юрид. наук : спец. 12.00.03 ; Київський національний університет ім. Т.Г. Шевченка. Київ, 2007. 33 с.

2. Акімова А. О. Особливості природи і специфіки правового регулювання відносин із захисту спадкових прав. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2019 № 41 том 2. С. 4-7. URL: https://vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc41/part_2/3.pdf.

3. Чуловський В.А. Правове регулювання спадкових відносин в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03. Івано-Франківськ, 2018. 225 с.

4. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

5. Про нотаріат : Закон України від 02.09.1993 р. № 3425-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text>.

6. Кухарев О.Є. Ключові питання адаптації спадкового законодавства України до законодавства країн Європейського Союзу. *Європейські перспективи*. 2019. № 2. С. 181-187.

7. Кисіль В. Спадкові відносини в сучасному міжнародному приватному праві. *Право України*. 2013. № 7. С. 154–182.

8. Про судову практику у справах про спадкування : постанова Пленуму Верховного Суду України від 30 травня 2008 р. № 7. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-08#Text>.

9. Про судову практику розгляду цивільних справ про спадкування : лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 16 травня 2013 р. № 24-753/0/4-13. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v-753740-13#Text>.

10. Рішення Конституційного Суду України, ухвалені щодо офіційного тлумачення норм спадкового права, в тому числі Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Запорожцева Олександра Семеновича щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 1241 Цивільного кодексу України (справа про право на обов'язкову частку у спадщині повнолітніх непрацездатних дітей спадкодавця). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-14#Text>.

Національний університет біоресурсів і
природокористування України

Юридичний факультет

Кафедра теорії та історії держави і права

Рада аспірантів юридичного факультету

Студентська організація юридичного факультету

Студентський науковий гурток
«Клуб юних теоретиків»

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

учасників

XVII ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО- ПРАКТИЧНОЇ ОНЛАЙН-КОНФЕРЕНЦІЇ «ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ ОЧИМА МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ»

09 травня 2024 р.

м. Київ

УДК: 340:167.1:378.2

Матеріали XVII Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції
«Проблеми юридичної науки очима молодих науковців»

П.78

Проблеми юридичної науки очима молодих науковців : зб. наук. пр. XVII Всеукр.
наук.-практ. онлайн-конф. (м. Київ, 09 травня 2024 р.) / Укладачка: Віра Качур. К.,
2024. 215 с.

У збірнику подані наукові здобутки учасників, що присвячені
проблемам юридичної науки.

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

**За зміст наукових матеріалів відповідальність несуть їх автори та
наукові керівники**